

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

ВИТОКИ

педагогічної майстерності

Збірник наукових праць

Виходить двічі на рік

Заснований у травні 2007 року

Випуск 18

Серія «Педагогічні науки»

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

Полтава
2016

UDC 371.4.013.017(082)

THE SOURCES OF PEDAGOGICAL SKILLS

Founder and publisher:

POLTAVA NATIONAL V. G. KOROLENKO PEDAGOGICAL UNIVERSITY

The journal is published by the decision of Academic Council of Poltava National V. G. Korolenko Pedagogical University (Protocol No. 6 dated November 24, 2016)

The journal is in the list of scientific professional publications of Ukraine in which the results of thesis may be published (Order of Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 15, 2016, No. 515).

The journal is indexed in IndexCopernicusMasterLsst

CHIEF EDITORIAL BOARD

Doctor of Philological Sciences, Professor **M.I. Stepanenko** (*Editor in Chief*)

Doctor of Pedagogical Sciences, professor, corresponding member of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine **A. M. Boiko**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor, corresponding member of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine **M. V. Hryniova**

Doctor of Historical Sciences, professor **A. M. Kyrydon**

Doctor of Philosophical Sciences, professor **P. A. Kravchenko**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor **N. I. Shyian**

Doctor of Philological Sciences, professor **O. M. Nikolenko**

Doctor of Physical and Mathematical Sciences, professor, academician of The Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine **O.P. Rudenko**

ISSUE EDITORIAL BOARD

Doctor of Pedagogical Sciences, professor **B.V. Hod**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor, corresponding member of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine **M. V. Hryniova** (*Deputy Editor in Chief*)

PhD in Pedagogic Sciences, Associate Professor **O.H. Zhdanova-Nedilko**

President of International Makarenko's Society, professor of University «La Sapienza» (Italy, Rome) **Nicola Sicilliani De Cumis**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor **A.V. Tkachenko**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor **L.O. Khomych**

Doctor of Pedagogical Sciences, professor **N. I. Shyian**

Professor of the laboratory «Makarenko-report» (Marburg, Germany) **Goetz Hillig**

Managing Editor – PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor **O.H. Zhdanova-Nedilko**

The Sources of Pedagogical Skills: Collection of Scientific Works / Poltava National V. G. Korolenko Pedagogical University. – Poltava, 2016. Issue 18. – p. – (Series «Pedagogical Sciences»).

This collection of scientific works includes research results of scientists and lecturers, scientific researches of doctoral and postgraduate students on the problems of future teachers training, improvement of teacher's professional skills in comprehensive and vocational schools in the context of national and international educational system.

Certificate of the state registration

Series KB No. 12668-1552P dated May 16, 2007

© Group of authors, 2016

© Poltava National V. H. Korolenko
Pedagogical University 2016

УДК 371.4.013.017(082)

ВИТОКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Засновник і видавець:

ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Друкується за ухвалою вченої ради Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (протокол № 6 від 24 листопада 2016 р.)

Збірник уходить до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт (Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 травня 2016 р. № 515).

Індексується в IndexCopernicusMasterLsst

ГОЛОВНА РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

доктор філологічних наук, проф. **М.І. Степаненко** (*головний редактор*)
доктор педагогічних наук, проф., член-кор. НАПН України **А. М. Бойко**
доктор педагогічних наук, проф., член-кор. НАПН України **М. В. Гриньова**
доктор історичних наук, проф. **А. М. Киридон**
доктор філософських наук, проф. **П. А. Кравченко**
доктор педагогічних наук, проф. **Н. І. Шиян**
доктор філологічних наук, проф. **О. М. Ніколенко**
доктор фізико-математичних наук, проф., акад. АН ВШ України **О. П. Руденко**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СЕРІЇ

доктор педагогічних наук, проф. **Б.В. Год**
доктор педагогічних наук, проф., член-кор. НАПН України **М. В. Гриньова** (*заступник головного редактора*)
кандидат педагогічних наук, доц. **О.Г. Жданова-Неділько**
президент Міжнародної макаренківської Асоціації, професор університету «Ла Сапієнца» (Італія, Рим) **Нікола Січіліано де Куміс**
доктор педагогічних наук, проф. **А.В. Ткаченко**
доктор педагогічних наук, проф. **Л.О. Хомич**
доктор педагогічних наук, проф. **Н. І. Шиян**
професор лабораторії «Макаренко-реферат» (Марбург, Німеччина) **Гьотц Хілліг**

Відповідальний редактор – кандидат педагогічних наук, доц. **О.Г. Жданова-Неділько**

Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2016. Випуск 18. – 386 с. – (Серія «Педагогічні науки»).

Збірник наукових праць містить результати досліджень учених та викладачів, наукові пошуки докторантів, аспірантів із проблем підготовки майбутнього вчителя, удосконалення професійної майстерності викладача загальноосвітньої і професійної школи в контексті вітчизняного та світового освітнього простору.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
Серія КВ № 12668-1552Р від 16 травня 2007 р.

© Колектив авторів, 2016
© ПНПУ імені В. Г. Короленка,
2016

Ключевые слова: *основная школа, школьная география, методы обучения, методика обучения географии, познавательная деятельность учащихся.*

NAZARENKO T

Institute of pedagogy NAPS Ukraine

FEATURES OF TEACHING GEOGRAPHY AT SCHOOL

Today, the geography as a school subject considers methodological problem to eliminate contradictions between perceptions of students about geography as a science, which contains information about the natural diversity of the geographical envelope of the Earth, and the real school subject, the lessons of which study complex geographical patterns, a large number of geographical nomenclature of scientific terms, concepts, laws and so on.

Geography education in modern school requires selection of optimal methods of formation of theoretical knowledge. Methods of teaching, like all of didactics, are undergoing a difficult period of development. The restructuring secondary school creates a new concept of education standards, which describes not only the content but also the requirements for learning outcomes. In these circumstances, socio-professional destination of teacher becomes more complicated. Its methodological expertise, ability to creatively approach to the educational process, to shift from school to school memory and thinking activities is issue. In the methods of teaching geography has enough problems that require special studies. The problem of updating methods, means and forms of education are among them.

Teaching methods contribute to the formation of knowledge and skills. For optimal use in training and further improve methods of teaching geography were united into classification groups. According to the didactics classification used for design, selection and evaluation of teaching methods, emphasizing its considerable scientific and practical content.

Classification of methods by the nature of cognitive activity of students differentiated into: explanatory, illustrative (information), reproduction (algorithmic), partially-search (heuristic), and research (scientific) method of problem presentation.

Keywords: *basic school, school geography, methods of teaching, geography teaching methodology, cognitive activity of students.*

УДК 378.091.212:005.963

НАТАЛІЯ НАУМЕНКО

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ПІДВИЩЕННІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ

Розглянуто значущість активних методів навчання у підвищенні кваліфікації викладачів фармацевтичних та медичних навчальних закладів. Обґрунтовано необхідність та важливість використання методів активного навчання у професійному розвитку науково-педагогічних працівників. Визначено, що впровадження активних методів навчання допомагає залучати слухачів до активної пізнавальної діяльності під час самостійного оволодіння професійними вміннями та навичками, пошуку шляхів вирішення практичних завдань.

Ключові слова: *методи, активні методи, підвищення кваліфікації викладачів, методи активізації навчально-пізнавальної діяльності*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні тенденції у вітчизняній освіті вимагають докорінних змін до якісної підготовки компетентних викладачів для вищої школи, які б відповідали потребам особистості, сприяли інноваційним процесам,

впроваджували новітні технології в освітній процес, здійснювали саморозвиток та самовдосконалення. Для ефективного забезпечення освітнього процесу в вищій школі необхідною умовою є вдосконалення професійної підготовки викладача шляхом оновлення та розширення його професійних знань, умінь і навичок; формування нових професійних компетентностей в психолого-педагогічній, науково-дослідній та організаційно-управлінській діяльності відповідно до освітніх вимог сьогодення; засвоєння науково-педагогічними працівниками інноваційних форм, методів та засобів навчання, які сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку їхніх розумових здібностей; вивчення педагогічного досвіду, ознайомлення з досягненнями науки та розроблення пропозицій щодо вдосконалення освітнього процесу, впровадження в педагогічну практику кращих досягнень науки; застосування інноваційних технологій реалізації змісту навчання.

На сьогодні у вищій освіті фармацевтичного та медичного профілю пріоритетним визначається принцип активізації навчання, під час реалізації якого важливою є активна пізнавальна діяльність студентів. Майбутні фахівці стають активними здобувачами знань та вмінь, які вони використовують під час вирішення складних професійних завдань. Це вимагає від кваліфікованих викладачів оновлених знань, умінь та навичок щодо впровадження в освітній процес методів активного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що проблемі використання активних методів навчання в освітньому процесі присвячена достатня кількість досліджень в галузі психології та педагогіки. Науковцями доведено, що в процесі професійної підготовки педагогічних працівників, оптимальним є застосування під час навчальних занять методів, які сприяють актуалізації пізнавальної діяльності тих, хто навчається. Визначено, що активні методи лежать в основі проблемного та розвиваючого навчання.

Так, розвиток активних методів навчання досліджували М. Бірштейн, В. Бурков, А. Вербицький, В. Комаров, І. Лернер, М. Леві, А. Смолкін, Т. Тимофіївський та ін. Питання формування професійної майстерності педагогічних працівників аналізуються в наукових дослідженнях В. Андрущенко, Ю. Васильєва, С. Вітвицької, Г. Єльнікової, І. Зязюна, І. Підласого, О. Пометун, О. Савченко, М. Фіцули та ін. Питання, які пов'язані з підготовкою науково-педагогічних працівників, підвищенням їхньої кваліфікації та педагогічної майстерності розкриті у наукових працях В. Гриньової, К. Корсака, М. Романенка, Н. Селіверстової, В. Семиченко та ін.

Проблемі використання активних методів навчання присвячено багато наукових досліджень, рівно як і визначенню сутності цього поняття.

Зокрема, Л. Наумов дає наступне визначення активним методам: «До методів активного навчання відносяться ті, при яких студент змушений активно добувати, опрацювати і реалізувати навчальну інформацію, яка представлена в такій дидактичній формі, що це забезпечує об'єктивно суттєво кращі, в порівнянні з традиційними способами, підсумки навчання практичної діяльності» [10].

А. Панфілова розглядає методи активного навчання як окрему частину інтерактивних технологій, головна мета яких – це розвиток практичних умінь і навичок [11].

Згідно з В. Ягуповим, методи активізації навчально-пізнавальної діяльності – це сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на учнів, що спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих навичок та вмінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування [17].

А. Смолкін інтерпретує активні методи навчання як способи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які спонукають до активної розумової та практичної діяльності в процесі оволодіння матеріалом, коли активний не лише викладач, але й студенти [15].

А. Матюшкін у своїх дослідженнях обґрунтував необхідність використання активних методів в усіх видах навчальної роботи студентів, ввів поняття діалогічного

проблемного навчання, як те, що найбільш повно передає сутність процесів сумісної діяльності викладача та студентів, їхньої взаємної активності в межах «суб'єкт – суб'єктних» відносин [8].

У своїх наукових працях О. Пометун та Л. Пироженко зазначають, що навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу, починаючи від окремої взаємодії двох-трьох осіб поміж собою й до широкої співпраці багатьох. Автори наголошують, що це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання в співпраці) [13].

На думку О. Пометун, характерними рисами активних методів навчання є: діалог, мисленнєва діяльність, смислотворчість, міжсуб'єктні відносини, свобода вибору, створення ситуації успіху, позитивність і оптимістичність оцінювання, рефлексія тощо [13].

По відношенню до традиційних методів активні зорієнтовані на більш широку взаємодію студентів не тільки з викладачем, але й один з одним та на домінування активності студентів в процесі навчання [14].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проведений аналіз наукових праць дозволив визначити, що питання використання активних методів навчання у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників залишається актуальним.

Упровадження активних методів навчання в освітній процес вищих навчальних закладів – один з найважливіших напрямів вдосконалення підготовки фахівців та обов'язкова умова ефективної реалізації компетентного підходу. Формування загальних та фахових компетенцій, які заявлені в освітніх програмах вищих навчальних закладів фармацевтичного та медичного профілю, передбачає застосування нових освітніх технологій та форм навчальної діяльності. У першу чергу - це необхідність переходу від інформативних форм і методів навчання до активних, переорієнтація від знаннєвого до діяльнісного підходу, пошук можливостей поєднання теоретичних знань студентів з їхніми практичними потребами [10].

Забезпечення якісної професійної підготовки викладачів вищих навчальних закладів багато в чому залежить від організації освітнього процесу. Вибір методів при цьому пов'язаний з досягненням ефективних результатів. Викладачу в системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників необхідно не тільки мати глибокі та гнучкі професійні знання та вміння, але й здійснювати розвиток професійно важливих якостей та характеристик, володіти професійними уміннями на рівні професійних компетентностей, а саме: творчо застосовувати знання у вирішенні складних педагогічних ситуацій; ефективно організовувати освітній процес, використовуючи освітні технологічні методи, засоби та прийоми професійної підготовки відповідно до індивідуального рівня здобувачів освіти; використовувати у професійній та педагогічній діяльності знання психологічної науки; забезпечувати високий рівень педагогічної майстерності та педагогічної культури; бути ініціативними, здатними до самовдосконалення, володіти педагогічною інтуїцією, почуттям нового. Такі компетенції дають можливість науково-педагогічним працівникам бути адаптованими до умов на ринку праці, які постійно змінюються, бути конкурентноспроможними та мобільними, дають можливість до самореалізації у різноманітних сферах професійної діяльності. У зв'язку з цим на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників перевага надається методам і формам активного навчання, таким як: «інтерактивні лекції», «круглі столи», семінари-дискусії, семінари-диспути, «ділові ігри», «тренінги» тощо.

Отже, обґрунтування та впровадження активних методів навчання у підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників фармацевтичного та медичного профілю спрямоване на формування професійних компетентностей та розвиток їхніх особистісно-професійних якостей.

Метою статті є висвітлення теоретичних аспектів використання активних методів навчання у підвищенні кваліфікації викладачів вищих навчальних закладів

фармацевтичного та медичного профілю. Завданням статті є окреслення досвіду впровадження методів активного навчання в освітній процес вищої школи та їх вплив на активізацію пізнавальної діяльності слухачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі вищої фармацевтичної та медичної освіти головним завданням на сьогоднішній день є не тільки передача слухачам певного багажу знань, але й здійснення впливу на творчий потенціал фахівців, стиль їхнього творчого мислення та підхід до аналізу явищ і процесів, а також розвиток їхньої пізнавальної діяльності та самостійності, що є вкрай затребуваним у розвинутому індустріальному суспільстві. Освітні вимоги до сучасних науково-педагогічних працівників спонукають пошук та перехід від традиційних, регламентованих, прогамованих форм та методів навчання до активних – розвиваючих, проблемних та пошукових, які орієнтовані на всебічний розвиток особистості того, хто навчається [1]. Такі методи забезпечують розвиток пізнавальних мотивів та інтересів, змушують активно здобувати, переробляти й реалізовувати навчальну інформацію, створюють умови для творчого вирішення конкретних проблем. З огляду на те, що сьогодні в освітньому процесі вищої школи широко застосовуються різноманітні інноваційні технології, викладач повинен мати вміння не тільки організовувати заняття, але й ефективно створювати особливе освітнє середовище, в якому можлива реалізація активних методів навчання.

Активні методи навчання передбачають суб'єктам навчання зануритися у контролююче спілкування, включатися у реальні події. При цьому створюються умови, в яких вони повинні оперувати поняттями різного масштабу, залучатися до вирішення проблеми різного інформаційного рівня. Активні методи допомагають створити таке освітнє середовище, в якому можливе досягнення розуміння проблеми.

Грамотне застосування різноманітних активних методів навчання під час проведення практичних і семінарських занять на курсах підвищення кваліфікації викладачів дозволяє зробити процес засвоєння теоретичних знань та формування практичних умінь не тільки цікавим для них, але й більш результативним. Під час таких занять зростає рівень пізнавальної активності слухачів, засвоєні знання несуть більш гнучкий характер, розвивається критичне мислення та формується здатність до прийняття творчих нестандартних рішень, слухачі стають самостійними здобувачами знань. Активність викладача поступається активності слухачів. Його діяльність не повинна бути спрямована на викладення готових знань та контроль за їх відтворення. На думку Л. Кайдалової, завданням для викладача під час використання активних методів навчання є створення умов, які б сприяли виявленню здібностей слухачів, розкриття їхнього потенціалу, пробудження інтересу, забезпечення мотивації до навчання, відчуття задоволення від одержаних результатів та ін. [2]. Під час такої діяльності викладач регулює навчально-виховний процес та займається загальною організацією, визначає напрямки роботи, заздалегідь готує завдання, формулює питання або теми для обговорення, контролює та регламентує час та порядок виконання зазначеного плану роботи, надає консультації, пояснення.

Використання активних методів навчання в процесі навчально-виховного процесу здійснюється з урахуванням залучення в освітній процес всіх слухачів групи без винятку. Така сумісна діяльність означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок. Протягом заняття відбувається обмін знаннями, ідеями, досвідом, засобами діяльності. В основі активних методів лежить діалог не тільки між викладачем та слухачами, але й між самими слухачами. Під час таких діалогів розвиваються комунікативні та мовні здібності, вміння вирішувати проблеми колективним шляхом.

Особливостями активних методів є те, що під час їх застосування у процесі навчання відбувається змушена активізація мислення, під час якої суб'єкт навчальної діяльності змушений бути активним незалежно від його бажання, коли його активність збігається з активністю викладача, а також присутній високий ступінь мотивації, емоційності,

творчості. Особливою рисою є і те, що викладач постійно взаємодіє зі слухачами за допомогою прямих та обернених зв'язків, цілеспрямовано впливаючи безпосередньо на професійні, інтелектуальні, поведінкові вміння та навички у короткий час.

З розвитком суспільства та інформації змінюються і вимоги до сучасних фахівців у різних галузях професійної діяльності. Кількість інформації збільшується майже кожного місяця, а це змушує фахівців навчатися знову і знову. Тому те навчання, яке орієнтоване головним чином на запам'ятовування та збереження навчального матеріалу, тільки меншою мірою задовольняє сучасні потреби суспільства. Виникає проблема у формуванні розумових якостей, які дозволяють фахівцю засвоювати оновлену інформацію, забезпечують можливість не відставати від наукового прогресу. Тому використання активних методів під час навчальних занять на курсах підвищення кваліфікації викладачів сприяють розвитку вмінь навчатися самому протягом життя, розвитку самостійної пізнавальної діяльності, викликає особистісний інтерес до вирішення будь-яких пізнавальних завдань, можливість застосування отриманих теоретичних знань в процесі вирішення практичних задач в процесі професійної педагогічної діяльності. Важливим також є те, що на засвоєння знань, вмінь та навичок впливають всі психічні процеси, такі як мова, пам'ять, увага та ін.

Сьогодні в процесі професійної підготовки на курсах підвищення кваліфікації викладачів медичних та фармацевтичних навчальних закладів методи активного навчання широко використовуються під час організації та проведення лекційних, семінарських та практичних занять. На першому етапі первинного оволодіння теоретичними знаннями використовуються проблемні лекції, евристичні бесіди, навчальні дискусії; під час закріплення – колективна розумова діяльність, тестування; під час формування професійних умінь та навичок на основі набутих знань, розвитку творчих здібностей використовуються ігрові та неігрові методи.

Нами враховано, що на сьогодні у науковій літературі існує безліч підходів до класифікації методів навчання. Ознакою для їх істотного розподілу є ступінь активізації студентів або характер навчально-пізнавальної діяльності. Істотний внесок у розвиток активних методів навчання внесли І.Лернер, А.Матюшкін, М.Махмутов та ін. [5, 8, 9]. Питання становлення та розвитку активних методів відобразили у своїх наукових працях А.Вербицький, В.Комаров, В.Лозова, А.Смолкін та ін. [1, 3, 7, 15].

Так, Є.Литвиненко та В.Рибальський виділяють сім основних методів активного навчання: ділова гра, розігрування ролей, аналіз конкретних ситуацій, активне програмоване навчання, ігрове проектування, стажування та проблемна лекція. Методи активного навчання використовуються для тренування та розвитку творчого мислення студентів, формування в них відповідних практичних умінь та навичок. Вони стимулюють і підвищують інтерес до занять, активізують та загострюють сприймання навчального матеріалу [6].

Проте найбільш часто застосовують класифікацію методів активного навчання для вищої школи, яку запропонував А.Смолкін, у якій розрізняють імітаційні методи активного навчання, тобто форми проведення занять, у яких навчально-пізнавальна діяльність побудована на імітації професійної діяльності. Всі інші відносяться до неімітаційних. В свою чергу імітаційні методи поділяються на ігрові та неігрові. До ігрових відносяться проведення ділових, сюжетних, рольових ігор, ігрові проектування, психологічні тренінги тощо, а до неігрових – аналіз конкретних ситуацій, вирішення ситуаційних задач, мозковий штурм, методи кооперованого навчання, групова дискусія тощо [15].

Отже, на нашу думку, значення використання активних методів під час семінарських занять полягає в тому, щоб в процесі формування професійних вмінь та навичок, забезпечити виконання слухачами тих завдань, в процесі вирішення яких вони самостійно оволодівають уміннями та навичками.

Сьогодні в освітньому процесі на курсах підвищення кваліфікації викладачів медичних та фармацевтичних закладів освіти активно використовуються такі види навчальних занять з використанням активних методів, як лекції - візуалізації,

проблемні лекції, лекції – бесіди, лекції з розбором конкретних ситуацій, семінари – дискусії, семінари – диспути, круглі столи, ділові ігри, психологічні тренінги тощо.

Практичні та семінарські заняття з використанням дискусійних активних методів навчання є найбільш розповсюдженими видами організації навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації викладачів, проте мають свої недоліки. Під час таких занять не завжди можна залучити кожного слухача в двобічний обмін думками, навіть, якщо група не чисельна. Але поряд з цим, багато в чому така групова бесіда дозволяє розширити коло думок, застосовуючи колективний досвід та знання, здійснювати обмін оцінками, знаннями, судженнями; розвивати самостійне, творче мислення, критичне ставлення до матеріалу; підвищувати емоційність навчання, очікування інтересу до предмету; оперативно вивчити реакції слухачів на сутність проблем, гострі питання сучасності; забезпечити зворотній зв'язок з метою отримання інформації про розуміння слухачами складних і важливих положень заняття.

Цінність таких занять полягає в тому, що впродовж заняття встановлюється ділова співпраця зі слухачами, відображається повага до їхніх знань, досвіду, ціннісне ставлення до самостійних та зрілих суджень слухачів [3]. Практичні заняття з використанням активних методів навчання сприяють позитивному ставленню з боку слухачів, які вбачають в них можливість проявити ініціативу, відчутти самостійність у засвоєнні теоретичних знань та практичних умінь. Все це доволі сильно сприяє професійному розвитку та зростанню фахівців, формує інтерес та позитивну мотивацію до навчання.

Таким чином, можемо зробити висновок, що використання активних методів в освітньому процесі на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих фармацевтичних та медичних закладів освіти, забезпечує необхідні умови для розвитку творчих здібностей слухачів, бажання вдосконалювати власний професійний рівень, формування професійно важливих та особистісних якостей, володіння сучасними освітніми інноваціями та впровадження їх в навчальний процес вищої школи, формування вміння орієнтуватися в нових ситуаціях, знаходити нові підходи до вирішення професійних ситуацій та узагальнення власного педагогічного досвіду.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів використання активних методів навчання під час практичних і семінарських занять на курсах підвищення кваліфікації викладачів медичних та фармацевтичних закладів освіти. Необхідні подальші дослідження з пошуку та впровадження сучасних активних методів в організацію освітнього процесу, спрямованого на підвищення професіоналізму викладачів відповідно до вимог сучасності.

Список використаних джерел

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. / А.А. Вербицкий – М. : «Высшая школа», 1991. – 207 с.
2. Кайдалова, Л. Г. Интерактивні технології як засіб формування професійної та комунікативної компетентності майбутніх фахівців охорони здоров'я / Л. Г. Кайдалова // The unity of science. – Prague, 2016. – June. – С. 30-33
3. Комаров В.Ф. Управленческие имитационные игры и АСУ / В.Ф. Комаров – Новосибирск : Наука, 1979. – 234 с.
4. Курьянов М.А. Активные методы обучения : [метод. пособ.] / М.А. Курьянов, В.С. Половцев. – Тамбов : Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2011. – 80 с.
5. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения / И.Я. Лернер. – М. : Просвещение, 1981. – 165 с.
6. Литвиненко Е.А. Ігрові заняття в будівельному вузі: Методи активного навчання / Е.А. Литвиненко, В.І. Рибальський. – К. : Вища школа. Головне видавництво, 1985. – С. 303
7. Лозова В.І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів / В. І. Лозова. – Харків : “РЦНІТ”, ХДПУ, 2000. – 175 с.

8. Матюшкин А.М. Проблемы развития профессионально-теоретического мышления / А.М. Матюшкин. – М., 1980. – 234 с.
9. Махмутов М.И. Проблемное обучение: основные вопросы теории / М.И. Махмутов. – М.: Педагогика, 1975. – 367 с.
10. Наумов Л. Б. Учебные игры в медицине / Л.Б. Наумов // – Ташкент: Медицина, – 1986. – С. 35.
11. Панфилова А.П. Игротехнический менеджмент. Интерактивные технологии для обучения и организационного развития персонала : [учеб. пособ.] / Панфилова А.П. – СПб : ИВЭСЕП, «Знание», 2003. - 536 с.
12. Положення про підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України на підприємствах, в організаціях, наукових установах та навчальних закладах: наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.01.2013 № 48 [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0488-13#n15>
13. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : [наук.-метод. посіб.] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
14. Реутова Е.А. Применение активных и интерактивных методов обучения в образовательном процессе вуза : [метод. реком. для препод. Новосибирского ГАУ] / Е.А. Реутова. – Новосибирск : изд-во НГАУ, 2012. – 58 с.
15. Смолкин А.М. Методы активного обучения. / А.М. Смолкин. – М. : «Высшая школа», 1991. – 176 с.
16. Шумова И. В. Активные методы обучения как способ повышения качества профессионального образования / И.В. Шумова // Педагогика: традиции и инновации (г. Челябинск, октябрь 2011 г.) : материалы междунар. науч. конф. — Челябинск : Два комсомольца, 2011. — Т. II. - С. 57-61.
17. Ягупов В.В. Педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти] / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2003. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016 р.

НАУМЕНКО Н.

Национальный фармацевтический университет, Харьков, Украина

АКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ПОВЫШЕНИИ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ

В статье рассмотрено значение активных методов обучения при повышении квалификации преподавателей фармацевтических и медицинских учебных заведений. Обосновано необходимость и важность использования методов активного обучения в профессиональном развитии научно-педагогических работников. Определено, что использование активных методов обучения помогает привлечь слушателей к активной познавательной деятельности во время самостоятельного овладения профессиональными умениями и навыками, поиску путей решения практических задач.

***Ключевые слова:** методы, активные методы обучения, повышение квалификации преподавателей, методы активизации учебно-познавательной деятельности.*

NAUMENKO N.

National pharmaceutical University, Kharkov, Ukraine

ACTIVE METHODS OF TRAINING IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS

The article discusses the importance of active teaching methods for teachers in pharmaceutical and medical schools, which is influence on the creativity of experts, the style of their creative thinking, approach to the analysis of phenomena and processes, development of their cognitive activity and independence. The necessity and importance of using active learning methods in the professional development of teaching staff are proven. It is displayed in ensuring

the necessary conditions for the development of professional competencies of students, the desire to improve their own professional skills, the formation of professionally important and personal qualities, possessing by modern educational innovations and implement them in education process of higher education, forming the ability to navigate in new situations, finding new approaches to solve professional situations and generalization own teaching experience. The implementation of active learning methods in system for teachers of high school helps students to engage in active cognitive activity during self-mastery skills and professional skills, finding solutions in practical problems, developing critical thinking and ability to form the adoption of creative innovative solutions.

Keywords: *active teaching methods, training for teachers, methods to enhance teaching and learning activities.*

Від реколегії. У 2016 році дочасно скінчився земний шлях відомого макаренкознавця, одного з фундаторів Міжнародної макаренківської асоціації Б. М. Наумова.

Борис Миколайович був нашим постійним дописувачем, щирим другом кафедри педагогічної майстерності та менеджменту імені І.А. Зязюна, людиною широкого наукового світогляду, відомим ученим. Публікуємо одну з останніх робіт науковця, написану ним для нашого альманаху

УДК 317.4

БОРИС НАУМОВ

Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С.Сковороды

ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИСТСКАЯ ПАРАДИГМА В НАСЛЕДИИ А.С.МАКАРЕНКО (на материале новейших макаренковедческих исследований)

В статье рассматривается человекоцентристская парадигма в педагогике А.С.Макаренко на основе использования результатов новейших макаренковедческих исследований Нижегородской лаборатории «Воспитательная педагогика А.С.Макаренко». Автор приводит важнейшие положения концепции Макаренко о человеке: требования и уважение, поступки человека по совести. Особое внимание уделяется категории «труд» в наследии Макаренко и современному значению трудовой подготовки школьной молодежи. Выявляется актуальность человекоцентристской парадигмы в настоящее время. Сопоставляются взгляды Джона Дьюи, Ицхака Адизеса и Антона Макаренко.

Ключевые слова: *Антон Семенович Макаренко, человекоцентристская парадигма в педагогике, категория «труд», Джон Дьюи, Ицхак Адизес*

Категория «Человек» занимает центральное место в педагогическом наследии и художественном творчестве А.С. Макаренко. Представляет большой интерес проведение исследований человекоцентристской педагогики, взглядов и практических средств влияния в опыте и теории Макаренко. Это может быть темой большой фундаментальной работы, необходимость проведения которой в современном макаренковедении актуализируется в связи с новейшим этапом развития этой области научного знания. Этот этап начат хронологической разработкой произведений

ЗМІСТ

Арканова А.	Екологічні дослідження в контексті професійної підготовки майбутнього еколога	5
Бардінов А.	Допоміжні організаційні форми як потужні засоби професійно-педагогічної підготовки гувернерських кадрів в Україні (II пол. XIX – поч. XX ст.)	10
Бескровний О. Тернов С.	Особливості формування інформаційно-аналітичної компетентності правників	15
Боловацька Ю.	Роль волонтерської діяльності в адаптації студентів-переселенців до університетського середовища	21
Васильєва Н.	Основні критерії, показники та рівні виховання музично-академічної творчості обдарованих студентів педагогічних вишів	25
Ворона П.	Методологічні особливості управління інвестиційними проектами у змісті підготовки менеджера проектної діяльності	31
Гомля Л	Самостійна робота студентів при вивченні курсу «Еволюційне вчення»	39
Гончарова Є.	Формування фахової компетентності майбутніх учителів іноземної мови	45
Горохова Г.	Формування професійної мотивації майбутніх інженерів у процесі фахової підготовки у ВНЗ I-II рівнів акредитації	53
Гриньова В. Гриньова М. Ткаченко А. Денисовець Т.	Сміхотерапія як оздоровча технологія студентської молоді Феноменологія студентського віку і проблема соціальної адаптації Сімя як один із чинників виховання здорового способу життя	60 66 74
Деньга Н. Дзекун Ю.	Тренінг як засіб розвитку професійної рефлексії педагога Психолого-педагогічні чинники розвитку творчого потенціалу майбутнього менеджера в економічному виші	79 85
Довга Т.	Іміджеві акценти в професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи	90
Драгунова В.	Впровадження інноваційного менеджменту в закладах освіти	96
Дубінка М.	Орієнтація викладача на професійні цінності – основа його професійного самовизначення	101
Дудка І.	До проблеми залучення студентської молоді до університетської громадської діяльності	108
Єланцева І.	Форми та методи діяльності соціально-педагогічних служб для дітей шкільного віку в Україні в 20-ті – 90-ті рр. XX століття	113
Жамардій В.	Теоретичне обґрунтування методичної системи застосування фітнес-технологій на заняттях із фізичного виховання студентів	118
Заїчко А.	Підготовка майбутніх учителів початкової освіти до використання бібліотерапевтичних технік у професійній діяльності	123
Ільченко В. Гуз К.	Про завдання освіти на сучасному етапі розвитку вітчизняного суспільства	130

Ісаєва С.	Метод безпрограшного розв'язання конфліктів і його використання для подолання конфліктних ситуацій між викладачем і студентами у вищому навчальному закладі	135
Іщенко В.	Самоменеджмент і його роль у досягненні цілей людини	141
Касьянова О.	Педагогічна експертиза успішності студентів як передумова створення системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти	146
Корносенко О.	Організаційно-методичні аспекти підготовки майбутнього фітнес-тренера	153
Кравець Р.	Аксіологічний підхід у полікультурній освіті майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови	160
Кращенко Ю.	Зміст та форми педагогічного супроводу адаптації студентів-переселенців до університетського життя	165
Кузнецова О.	Тенденції модернізації іншомовної освіти в європейському освітньому просторі	170
Кузьмич В.	Показники, критерії та рівні виховання гуманного відношення до людини у майбутніх педагогів	176
Майоренко В. Мартусь Е.	Методика впровадження театралізованих ігор для розвитку творчих здібностей молодших школярів	181
Макаренко В.	Критерії сформованості фахових компетентностей майбутніх лікарів у процесі природничо-наукової підготовки	188
Макаренко О.	Структура дослідницької компетентності майбутніх лікарів	195
Максименко Н.	Розвиток критичного мислення в студентів при вивченні курсу «Мікробіологія»	201
Маргинець Л.	Філософський зміст професійного розвитку вчителя	206
Медведева Ю. Пеліхатий М.	Особливості викладання екології в середніх навчальних закладах зарубіжних країн	211
Меттіні Е.	Етос і етика в працях Антона Семеновича Макаренка: спроба аксіологічного нарису	217
Момот О.	Технології створення здоров'язбережувального середовища вищого навчального закладу	222
Мороз Ф. Гавришко С.	Стан та розвиток фізичного виховання дітей дошкільного та шкільного віку	228
Назаренко Т. Науменко Н.	Особливості методики навчання географії в школі Активні методи навчання у підвищенні кваліфікації викладачів	235 241
Наумов Б.	Людиноцентристка парадигма у спадку А.С.Макаренка (на матеріалі найновіших макаренкознавчих досліджень)	248
Нич О.	К.Д. Ушинський про родинне виховання	254
Нікітіна О.	Епістемодидактичні дослідження змісту навчального матеріалу в багаторівневих підручниках з математики	258
Новік С.	Підготовка вчителя до формування в старших підлітків відповідальності як особистісної якості	264
Оніпко В. Яланська С.	Психолого-педагогічна та методична готовність учителів до професійної діяльності у профільній школі	269
Пенов В.	Історичні особливості культурно-освітнього розвитку Півдня України в XIX – на початку XX ст.	275
Покалюк В.	Удосконалення структури та змісту професійної підготовки майбутніх фахівців пожежно-рятувальних підрозділів	282
Несгеренко А. Рассоха І.	Реалізація міжпредметних зв'язків під час вивчення вищої математики	288

Рожнова А.	Тенденції та пересективні шляхи професійної підготовки майбутніх журналістів у вищих навчальних закладах України	293
Рябченко С.	Критерії визначення рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх учителів біології	297
Савченко Н.	Професійно-педагогічна майстерність учителя у спадщині В.Д. Сиповського	302
Сайко Н.	Дидактогенний вплив школи на молодших підлітків	307
Сас Н.	Характеристика професійної рефлексії викладача ВНЗ	314
Скоробагата О.	Теоретичні засади формування вторинної мовної особистості вчителя іноземних мов у процесі фахової підготовки	321
Соловей Л.	Місце ключових компетентностей у системі підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін	328
Таран Д.	Духовно-просвітницькі ареали спадщини Івана Андрійовича Зязюна	334
Тараненко І.	Роль тренера у вихованні морально-вольових якостей важких підлітків	339
Твердохліб А.	Педагогічний доробок Івана (Іова) Борецького в становленні Київської братської школи	344
Ткаченко О.	Етнопедагогічний аспект професійної майстерності вчителя-вихователя	348
Трушкін А.	Розвиток мислення у процесі спортивних ігор	353
Фастівець А.	Природничонаукова підготовка майбутнього фахівця фізичної реабілітації як педагогічна проблема	362
Хоменко П.	Історіографія дослідження педагогічної та просвітницької діяльності М.Р. Завадського (1848-1926)	367